

FUNDAMENTAREA RĂSPUNDERII FĂRĂ CULPĂ A PĂRINȚILOR PENTRU PREJUDICIILE CAUZATE DE COPIILOR MINORI

Author: Rodica Lacrima BOILĂ*

Abstract: *La società contemporanea si caratterizza per lo sviluppo dei metodi di educazione liberale, sullo sfondo della diminuzione dell'autorità dei genitori e dei legami di famiglia, aumentando il pericolo del compimento da parte dei minorenni di certi fatti illeciti che fanno nascere dei pregiudizi ma anche delle possibilità di esonerare di responsabilità le persone chiamate a rispondere in giustizia per la colpa di questi, nelle condizioni in cui non si potrebbe provare la loro colpa.*

Keywords: *Underage Children, Parents, Liability, Damages.*

JEL Classification: *K13*

În acest context socio-juridic, s-a ivit necesitatea dezbaterii unui alt fundament al răspunderii persoanei însărcinate cu supravegherea și educarea minorilor, înlăturând exigenta probă a culpei în supraveghere¹.

Astfel, la polul opus *concepției subiective* asupra fundamentării pe *ideea de culpă* pentru angajarea răspunderii părinților, se găsește *concepția obiectivă*, întemeiată pe *ideea de garanție* în sarcina părinților, pentru fapta prejudiciabilă, care poate fi întemeiată pe solidaritatea familială.

Astfel, în literatura juridică franceză au fost emise noi teorii asupra fundamentului răspunderii părinților pentru faptele prejudiciabile ale copiilor lor minori: o prezumție de culpă în supraveghere și educație și obligația de garanție pe care părinții o datorează terților pentru copiii lor². A fost lansată și ideea fundamentării răspunderii părinților pe solidaritatea familială³.

* Ph.D. Candidate, Assistant Professor, Faculty of Economics, Law and Administrative Science, „Petru Maior” University of Târgu-Mureș, Romania. Lawyer, Mureș Bar Association.

¹ V. C. Jonas, *La réparation des dommages causés aux tiers par les malades mentaux, évolution et perspectives*, RTD Sanit et. soc. 1990; I. Moreau-Margreve, *Une règle générale de responsabilité délictuelle du fait d'autrui en droit belge?*, Melanges Dalq, Bruxelles, 1994, p. 439.

² H. et L. Mazeaud, A. Tunc, *Traité théorique et pratique de la responsabilité civile délictuelle et contractuelle*, vol. I, ediția a VI-a, Paris, 1961, pp. 761-879, p. 895.

³ Boris Stark, *op.cit.*, p. 412.

Literatura de specialitate și practica judiciară din țara noastră susțin, aproape în unanimitate, teza răspunderii subiective a părinților, fundamentând această răspundere „pe ideea de culpă prezumată de lege”⁴.

În ultimele decenii, în doctrina juridică română s-a conturat, la început „timid”, dar apoi cu o tot mai bogată argumentație și audiență, concepția fundamentării răspunderii părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori pe ideea de garanție pe care părinții o datorează terților pentru prejudiciile cauzate copiilor lor minori. Potrivit ideii de garanție, părinții vor fi obligați să răspundă pentru faptul prejudiciabil săvârșit de minor, indiferent de modul de îndeplinire a obligațiilor care le revin, fiind garanții conduitei acestora.

Nașterea acestei opinii s-a datorat criticilor formulate cu privire la concepția subiectivă, considerată a fi insuficientă și ineficientă, „dincolo de limitele raționale și rezonabile”⁵, în motivarea și angajarea răspunderii părinților, îndeosebi, în cazurile în care este imposibilă sau deosebit de dificilă dovedirea culpei părinților constând în neîndeplinirea sau îndeplinirea defectuoasă a îndatoririlor de creștere, educare și supraveghere a copilului lor minor. S-a apreciat că „întemeierea răspunderii părinților pe o prezumție de culpă este depășită, oferind prea multe posibilități de denaturare a realității, aplicarea ei în numeroase cazuri fiind formală, artificială și profund nedreaptă”⁶.

Autorul Mihail Eliescu aprecia că, deși legal răspunderea derogatorie a părinților se întemeiază pe o prezumție de culpă întregită cu prezumția de cauzalitate, totuși, „*până la urmă, în umbra unei asemenea greșeli*” se “*acoperă imperfect ideea de garanție*”, care “*apare timid alături (subl. noastră) de prezumția de greșală*”⁷.

Autorul C. Stătescu formulează o propunere de „lege ferenda” cu privire la răspunderea părinților, promovând „*ideea unei adevărate garanții generale față de terți, implicând solidaritatea dintre părinți și copilul lor minor, pe care legea o instituie pentru toate obligațiile născute în persoana minorului, ca urmare a faptelor ilicite ...săvârșite de acesta*”⁸.

⁴ C. Stătescu, C. Bârsan, *Fapta ilicită cauzatoare de prejudicii în Tratat de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Editura All Beck, București, 1993, pp. 134-192; C. Stătescu, *Răspunderea civilă delictuală pentru fapta altei persoane*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, pp. 24-95; I. Albu, *Drept civil. Introducere în studiul obligațiilor*, Editura Dacia, Cluj Napoca, 1984, pp. 255-257; E. Lupan, *Răspunderea civilă*, Editura Accent, Cluj Napoca, 2003, pp. 117-130; N. Ghimpa, *Responsabilitatea civilă delictuală și contractuală*, București, 1946, pp. 261-274; Tr. Ionașcu, *Drept civil. Obligațiuni*, Editura Litografia învățământului, București, 1950, p. 195; P. Anca, *Faptele ilicite, în Teoria generală a obligațiilor*, T.R. Popescu, P. Anca, Editura Științifică, București, 1968, pp. 200-209; Fr. Deak, *Răspunderea pentru fapta altuia, în Răspunderea civilă*, I. Anghel, Fr. Deak, M. Popa, Editura Științifică, București, 1970, pp. 147-159; O. Calmuschi, *Aspecte ale răspunderii părinților pentru fapta copilului minor desprinse din practica judiciară*, în „Studii și cercetări juridice” nr. 4/1978, pp. 349-351; Raul Petrescu, *Examen al practicii judiciare privind conținutul prezumției de culpă a părinților pentru prejudiciul cauzat de copiii lor minori*, în „Revista română de drept” nr. 6/1981, pp. 61-64; M. Lazăr, *Examen teoretic al practicii judiciare privind dovada împrejurărilor care atrag exonerarea de răspundere civilă a părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori*, „Revista Română de Drept”, nr. 11/1985, p. 45.

⁵ L. Pop, *Discuții „de lege lata” cu privire la recunoașterea existenței unui principiu de răspundere civilă delictuală pentru fapta altuia consacrat în Codul civil român*, în Revista „Dreptul”, nr. 8/2004, pp. 55-73. p. 58.

⁶ L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 243.

⁷ M. Eliescu, *Răspunderea civilă delictuală*, Editura Academiei, București, 1972, pp. 255-28; p. 281.

⁸ C. Stătescu, C. Bârsan, *Răspunderea civilă delictuală în Tratatul de drept civil. Teoria generală a obligațiilor*, Ed. Academiei, București, 1981, pp. 220-241.

În mod justificat, s-a pus în discuție dacă, actualul sistem legislativ, care instituie tripla prezumție legală, relativă, pentru angajarea răspunderii părinților, întemeiată pe ideea de culpă, poate admite ideea garanției ca fundament al răspunderii acestora.

Autorii au apreciat că se impune într-o viitoare reglementare legală instituirea unui sistem de asigurări de răspundere civilă pentru prejudiciile cauzate de copii minori.

Încă în urmă cu două decenii, pornind de la o minuțioasă analiză a practicii judiciare în materia răspunderii civile delictuale ale părinților pentru prejudiciile cauzate de copii lor minori, autorii L. Pop. și G. Hoffer, în articolul „*Cu privire la fundamentarea răspunderii fără culpă a părinților pentru prejudiciile cauzate de copii lor minori*” au argumentat temeinic fundamentarea obiectivă a răspunderii, în lumina actualelor reglementări legale⁹. S-a avut în vedere diversitatea cazuisticii și complexitatea spețelor supuse judecății, existând, adeseori, impedimentul dovedirii cu certitudine și relevanță a culpei părinților.

Autorii au subliniat un aspect deosebit de important privind principalul deziderat al fundamentării obiective a răspunderii părinților, cel al asigurării unei „protecții cât mai sigure a victimei”, prin repararea integrală în natură sau prin echivalent a prejudiciului, corespunzător unei răspunderi „efective și prompte a părintelui”.

S-a apreciat că răspunderea părinților trebuie angajată nu în temeiul unei prezumții de culpă, ci în virtutea însăși a calității lor de părinți ai autorului faptei ilicite, cărora le incumbă drepturi și îndatoriri părintești, regăsindu-se astfel, un suport moral, social și juridic al răspunderii.

Pledoaria în favoarea unei fundamentări obiective a răspunderii părinților, lansând o concepție originală la vremea respectivă, a fost reafirmată peste ani, într-o altă formulare. Astfel, constatând faptul că „nu se poate renunța în întregime la concepția subiectivă”, s-a afirmat *fundamentarea mixtă a răspunderii părinților*, în sensul că „ideea de garanție, fără a înlocui culpa prezumată a părinților, se asociază cu aceasta, între ele având loc o conjugare, o complinire”¹⁰. Dacă din punct de vedere doctrinar, această propunere de fundamentare este complexă, amplă, din punct de vedere practic nu jalonează coordonatele răspunderii părinților, deoarece aceștia vor răspunde fie în baza prezumției de culpă, fie în baza ideii de garanție.

Considerând tema fundamentării răspunderii părinților pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori ca fiind incitantă, de mare actualitate, am considerat utilă o incursiune în dreptul comparat, în special în literatura juridică franceză, spre care, adeseori ne orientăm, dată fiind originea comună a reglementării legale, respectiv similitudinile existente între Codul civil francez, din 1804 și cel român, din 1864.

1. Caracteristicile „răspunderii de plin drept a părinților”

În evoluția doctrinară asupra fundamentului privind răspunderea pentru fapta altuia, în Franța, la 29 martie 1991, prin pronunțarea Hotărârii Curții de Casație referitoare la *Consortiului Blicck* s-a statuat că art. 1384 alin. 1 (partea introductivă) din Codul civil are o valoare proprie, de sine stătătoare în materia răspunderii pentru fapta altuia, la fel cum, de peste un secol, în unanimitate doctrina admite că partea finală a articolului reprezintă temeiul legal al răspunderii pentru lucruri.

⁹ L. Pop. G. Hoffer, articol apărut în „Studia jurisprudenția” Cluj-Napoca, nr. 1/1982, pp. 45-49.

¹⁰ L. Pop, *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 243.

Această nouă orientare a jurisprudenței și doctrinei franceze, a fost salutăată și împărtășită în literatura română, într-un studiu recent, apreciind că asistăm la consacrarea „unui nou principiu general de răspundere pentru fapta altuia desprins din partea introductivă a alin. 1 din art. 1000 Codul civil”¹¹. Se susține faptul că, textul legal, potrivit căruia „Suntem asemenea responsabili de prejudiciul cauzat prin fapta persoanelor pentru care suntem obligați a răspunde...” instituie o reglementare de principiu, aplicabilă răspunderii pentru fapta altuia, ca fundament legal al răspunderii în toate cazurile, inclusiv în cele ale alin. 2-4 din art. 1000.

Necesitatea socială a impus lărgirea cazurilor de răspundere pentru altul, prin diversificarea metodelor de educație și tratament a copiilor, bolnavilor mintali și delicvenților, dar și de evoluția dreptului familiei cu privire la situațiile în care copilul minor este, în tot mai multe situații, încredințat altor persoane decât părinții săi, în cadrul asistenței educative, în unități medicale sau în centre de reeducare. Dispozițiile art. 1000 alin. 1 din Codul civil, consacră o nouă formă de răspundere juridică pentru fapta altuia, cu referire la orice faptă săvârșită de persoane, aflându-se în paza unei persoane sau a unei instituții, care, datorită stării lor de sănătate mintală, minorității sau stării în care se află reprezintă un pericol pentru semenii lor, cum ar fi bolnavii mintali, handicapații, minorii delicvenți.

Studiile doctrinare au caracterizat această hotărâre ca fiind „un revirement remarcabil”¹², cu o semnificație deosebită, fiind împărtășit de doctrină. Consacrarea acestui text legal, foarte sintetic, ca fundament juridic, argumentează faptul că enumerarea cazurilor de răspundere pentru altul din codul civil, din alin. 4-7 ale art. 1384 Codul civil, nu este limitativă, existând un text legal referitor la orice caz de răspundere pentru fapta altuia.¹³

Dezbaterile purtate asupra regimului răspunderii pentru altul fondată pe dispozițiile art. 1384 alin. 1 din Codul civil, au suscitât controverse privind răspunderea de plin drept și răspunderea fondată pe culpă prezumată, în raport de fapta autorului direct. S-a pus problema dacă această faptă trebuie să fie comisă din culpă sau este suficient să fie, doar, în raport causal cu prejudiciul produs, pentru angajarea răspunderii civile.

În domeniul răspunderii pentru prejudiciile cauzate de copiii minori, trebuie să subliniem faptul că acest principiu general de răspundere se armonizează cu „răspunderea de plin drept” consacrată în sarcina părinților, ca o răspundere obiectivă, fără culpă, fiind justificată prin ideea de „pază a altuia”, fiind angajată chiar și în situația lipsei culpei autorului faptei prejudiciabile.

Prin *Hotărârea din 19 februarie 1997* a celei de-a doua Camere civile a Curții de casație franceză, s-a modificat orientarea jurisprudenței asupra fundamentului răspunderii părinților prin a recunoaște în sarcina acestora „o adevărată răspundere de plin drept”¹⁴.

Instanța Supremă a apreciat că „singură forța majoră sau fapta victimei pot exonera tatăl sau mama de la răspunderea de plin drept pentru fapta cauzatoare de

¹¹ L. Pop, *Discuții de lege lata cu privire la recunoașterea existenței unui principiu de răspundere civilă delictuală pentru fapta altuia consacrat în Codul civil român*, în revista „Dreptul”, nr. 8/2004, pp.55-73.

¹² J. Julien, *La responsabilite civile du fait d autrui. Ruptures et continuites*, Presses Universitaires d Aix Marseille, 2001, p. 278.

¹³ G. Vinney, P. Jourdain, *op.cit.*, p. 837.

¹⁴ Citată după: G.Vinney, P.Jourdain, *op.cit.*, pp. 980-981.

prejudicii a copilului lor minor, care locuiește cu dânsii, astfel că nu este necesar a dovedi culpa acestora”.

Este, astfel, consacrată răspunderea de plin drept a părinților, care nu mai constituie sancțiunea unei culpe în îndeplinirea îndatoririlor părintești, ci adevărata garanție pentru faptele culpabile sau neculpabile ale copilului minor, în vederea asigurării despăgubirii victimei prejudiciului¹⁵. Scopul urmărit este cel al protejării eficiente a victimei.

Impactul acestei noi concepții asupra răspunderii părinților este deosebit de important, deoarece oferă soluții cazurilor în care aplicarea dispozițiilor art. 1000 alin. 2 din Codul civil este imposibilă, punând capăt disputelor privind fundamentarea acestui tip de răspundere, consacrand fără echivoc: „Răspunderea de plin drept este conformă cu ideea de garanție”¹⁶.

2. Răspunderea civilă a părinților este principală și directă, independentă de cea a minorului. Numai forța majoră sau culpa victimei poate exonera părinții de această răspundere

Pledând în favoarea unei răspunderi obiective a părinților, pentru prejudiciile cauzate de copiii lor minori, principiul răspunderii de plin drept, instituie o răspundere principală și directă, cu caracter general, aplicabilă „răspunderii pentru fapta altor persoane”, care transferă discuția din domeniul culpei în supraveghere, educație și creștere, în plan causal. Astfel, se consideră a fi suficient ca victima să facă dovada existenței prejudiciului cauzat de fapta minorului, pentru a fi angajată răspunderea părinților acestora, chiar și în lipsa culpei minorului, autor al faptei ilicite.

Dezbaterile se apropie tot mai mult de argumentația răspunderii obiective a paznicului lucrului care a determinat producerea unui prejudiciu, deoarece, se poate admite ipoteza că minorul a acționat fără discernământ sau neculpabil. Aceasta presupune că apărarea părinților se va îndrepta tot spre domeniul causal, în sensul că vor încerca a dovedi că prejudiciul nu a fost produs de minor, ci de o altă persoană, chiar și victima sau a existat un caz de forță majoră care înlătură legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu.

Astfel, jurisprudența franceză a consacrat principiul potrivit căruia: „Pentru ca răspunderea de plin drept a tatălui și a mamei, exercitând autoritatea părintească, asupra unui copil minor, care locuiește cu dânsii, să poată fi angajată, este suficient ca prejudiciul invocat de victimă să fie în mod direct cauzat de fapta, nu neapărat culpabilă, a minorului; numai forța majoră și culpa victimei pot exonera tatăl și mama de această răspundere”¹⁷.

Un din spețele supuse judecății, se referea la vătămarea corporală a unui copil, în timpul orei de educație fizică, prin aplicarea unei lovituri cu piciorul de către un alt coleg, care la un moment dat și-a pierdut echilibrul datorită unei cauze necunoscute.

O altă speță privea o vătămare corporală a unui copil, în timpul unui joc improvizat de fotbal: victima se pregătea să lovească, când adversarul, aflându-se în posesia balonului, a fost împins (placat) de un alt jucător, iar din inerție l-a rănit.

¹⁵ G. Vinney, P. Jourdain, *op.cit.*, p. 10011.

¹⁶ B. Stark, H. Roland, L. Boyer, *Obligations l.Responsabilite delictuelle*, Litec, Paris, 1996, pp. 38-50.

¹⁷ Două hotărâri ale Curții de casație franceze, Adunarea plenară, din 13 decembrie 2002, cu note de Patrice Jourdain, *Dalloz*, 2003, nr. 4, p. 231.

În ambele spețe, părinții celui accidentat, în calitate de reprezentanți legali ai fiului lor, au acționat în justiție pe minorul, autor al agresiunii și pe părinții săi, în vederea acordării de despăgubiri civile. Prima instanță a înlăturat răspunderea prinților invocând nedovedirea culpei minorului autor al prejudiciului.

Problema juridică aflată în dezbateră adunării plenare a instanței supreme a fost cea a condiției culpei minorului - autor al faptei ilicite cauzatoare de prejudiciu, dacă constituie o condiție indispensabilă pentru angajarea răspunderii părinților săi. Altfel, spus, dacă ne aflăm în cazul unei răspunderi pentru fapta altei persoane, părinții care sunt ținuți să răspundă pentru copiii lor minori, trebuie ca în persoana acestuia, să fie îndeplinite elementele constitutive ale răspunderii civile delictuale, respectiv, prejudiciu, culpă, fapta ilicită și legătura de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu?

Este invocat principiul răspunderii de plin drept a părinților, cu referire la dispozițiile art. 1384 alin. 1 din Codul civil, părinții fiind incluși în categoria celor care „organizează și controlează modul de viață al altuia”. Cerința cauzării „în mod direct” a prejudiciului, a determinat discuții, dacă numai prejudiciile cauzate direct, pot fi astfel avute în vedere și cum pot fi acestea stabilite, după criteriul „cauzei proxima” sau cel al „cauzei adecvate”, sau cele două reunite.

Analiza acestor hotărâri ale instanței supreme a conturat în doctrină un alt fundament obiectiv al răspunderii părinților: riscul. Dacă admitem ideea că părinții vor răspunde chiar și în absența culpei minorului în producerea prejudiciului, aceasta înseamnă că ne aflăm în prezența unei răspunderi noi, totalmente autonome și directe.

Riscul este cel care justifică această răspundere, este sursa dreptului la despăgubire a victimei, independent de faptul generator, respectiv răspunderea autorului. Lipsa de experiență de viață a copiilor, nivelul dezvoltării lor fizice și psihice creează virtual riscul producerii unor prejudicii terților, risc preluat de părinții, care vor fi ținuți să răspundă.

Această fundamentare a fost, însă, criticată, deoarece reduce răspunderea pentru faptele copiilor minori, la nivelul răspunderii pentru lucruri, pe de o parte, iar pe de altă parte, este mult mai severă decât răspunderea comitentului, care implică culpa prepusului, pentru angajarea răspunderii indirecte.

3. Posibilitatea angajării răspunderii pentru prejudiciile cauzate de copiii minori față de alte persoane fizice sau juridice, cărora i-au fost încredințați, prin hotărâre judecătorească.

Consacrarea unui principiu privind răspunderea pentru fapta altuia în dispozițiile art. 1000 alin. 1 (partea introductivă) a Codului civil poate justifica angajarea răspunderii și a altor persoane decât părinții, pentru prejudiciile cauzate de copiii minori.

În demersul legiuitorului nostru pentru asigurarea cadrului legislativ privind protecția minorilor, au fost reglementate tutela minorului, în art. 113-136 din Codul familiei, precum și ocrotirea minorilor aflați în dificultate, prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 26/1997¹⁸, adoptată și completată prin Legea nr. 108/1998 și prin Hotărârea nr. 117 din 1 martie 1999, pentru aprobarea Normelor metodologice și a

¹⁸ Publicată în M. Of. nr. 120 din 12 iunie 1997, devenită Legea nr. 108 din 2 iunie 1998, publicată în M. Of. nr. 205 din 2 iunie 1998.

măsurilor tranzitorii de aplicare a ordonanței, precum și a metodologiei de coordonare a activităților de protecție și de promovare a dreptului copilului la nivel național¹⁹.

Astfel, tutela este definită în literatura de specialitate ca fiind: „o sarcina gratuită și obligatorie, în virtutea căreia o persoană denumită tutore, este chemată a exercita drepturile și îndatoririle părintești față de un minor, ai cărui părinți sunt decedați ori în imposibilitate permanentă de a-și exercita atribuțiile”²⁰.

Printre cazurile speciale în care se poate institui curatela invocăm cele prevăzute de art. 139 din Codul familiei „până la numirea unui tutore pentru minorul neinterzis” și de art. 146 din Codul familiei „când s-a făcut o cerere de punere sub interdicție a unui minor, lipsit de ocrotire părintească și căruia nu i-a fost instituită, încă, tutela, până la soluționarea cererii de punere sub interdicție”.

Beneficiază de măsuri de protecție și asistență copiii aflați în dificultate, respectiv copiii lipsiți de ocrotire părintească și cei a căror dezvoltare fizică sau morală este primejduită din vina părinților care nu își îndeplinesc corespunzător obligațiile cu privire la persoana minorului.

Pentru minorul aflat în dificultate, sunt prevăzute următoarele măsuri:

- încredințarea copilului unei persoane sau familii;
- încredințarea copilului serviciului public specializat;
- încredințarea copilului în vederea adopției;
- plasamentul copilului la o persoană sau familie;
- plasamentul copilului la serviciul public specializat pentru protecția copilului sau la un organism privat autorizat;
- plasamentul copilului în regim de urgență;
- plasamentul copilului într-o familie asistată.

Art. 16 din O.U.G. nr. 26/1997 reglementează măsurile educative care se aplică copilului care a săvârșit o faptă penală, dar nu răspunde penal.

Între măsura încredințării și cea a plasamentului există deosebiri esențiale: încredințarea copilului se dispune fără consimțământul părinților, numai atunci când părinții sunt decedați, necunoscuți sau puși sub interdicție, declarați judecătorește morți ori dispăruți, decăzuți din drepturile părintești și nu a fost instituită tutela, pe când măsura plasamentului se ia numai cu acordul părinților, dacă securitatea, dezvoltarea sau integritatea morală a copilului este periclitată în familie sau din motive independente, de voința părinților²¹.

Potrivit art. 10 alin. 1 din O.U.G. nr. 26/1997, „persoanele cărora le-a fost încredințat copilul au față de acesta numai drepturile și obligațiile ce revin părinților cu privire la persoana acestuia”. În cazul plasamentului, părinții își mențin toate drepturile și obligațiile față de acesta, pe toată durata plasamentului, cu excepția acelor care sunt incompatibile cu aplicarea acestei măsuri, conform art. 13, din actul normativ invocat.

Prin natura lor, aceste instituții de ocrotire au drept scop transferarea atribuțiilor puterii părintești de la părinți la alte persoane fizice sau juridice, cum ar fi, instituții însărcinate cu supravegherea minorilor, centrele de reeducare și instituțiile medical educative. Acestea preiau sarcina de a supraveghea, îndruma și controla modul de viață al

¹⁹ Publicată în M. Of. nr. 105 din 12 martie 1999.

²⁰ A se vedea în acest sens: C. Stătescu, *Drept civil. Persoanele fizice și juridice*, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1963, p. 281, M. Banciu, *Dreptul familiei*, Editura Argonaut, Cluj Napoca, 2000, p. 319.

²¹ În acest sens, a se vedea M. Banciu, *op.cit.*, pp. 343-345; E. Florian, *Dreptul familiei*, Editura Limes, Cluj Napoca, 2003, pp. 293-298.

minorului, cu titlu permanent, în baza unei decizii administrative sau a unei hotărâri judecătorești, ceea ce, evident, trebuie să conducă și la asumarea unei răspunderi pentru prejudiciile cauzate pe durata exercitării acestor îndatoriri.

Până în prezent, doctrina și jurisprudența admis angajarea răspunderii față de aceste persoane care exercită faptic atribuțiile puterii părintești, numai în condițiile prevăzute de art. 998-999 din Codul civil, respectiv răspunderea pentru fapta proprie, ceea ce impune cu necesitate dovedirea culpei și contribuția avută la producerea prejudiciului. Sarcina probei revine victimei, care va trebui să dovedească neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a îndatoririlor de supraveghere a minorului, atitudinea culpabilă și existența unei legături de cauzalitate față de prejudiciul produs. Există numeroase împrejurări care ar putea conduce la exonerarea de răspundere a acestor persoane, dacă dovedesc că au depus toate diligențele, îndeplinindu-și sarcinile asumate, dar nu au putut preîntâmpina producerea prejudiciului, acesta datorându-se, în exclusivitate, comportamentului imprevizibil, spontan, deviant al minorului. În aceste împrejurări, victima va avea posibilitatea de a recupera prejudiciul numai de la autorul faptei ilicite, minorul, existând riscul insolvabilității acestuia.

Dacă admitem principiul unei răspunderi generale, pentru fapta altor persoane față de care suntem răspunzători, cuprins în art. 1000 alin. 1 din Codul civil, se poate discuta despre răspunderea acestor persoane pe acest temei juridic, ca o răspundere obiectivă, independentă de culpa minorului. Aceasta implică exercitarea atribuțiilor stabilite cu multă seriozitate și responsabilitate, pentru prevenirea comportamentului deviant al minorului și producerea de prejudicii.

Doctrina și jurisprudența franceză, după anul 1997, este unanimă în a admite acțiunea în pretenții promovată împotriva unor asemenea persoane fizice sau juridice²².

Într-o decizie a Curții de Casație franceze²³, s-a dezbătut posibilitatea angajării răspunderii unei asociații, specializate în servicii educative private, căreia, prin decizie judecătorească i-au fost încredințați 4 minori, autori ai unor fapte infracționale - furtul unei mașini și cauzarea unui accident rutier soldat cu vătămarea unei persoane. S-a apreciat că, prin încredințarea minorilor, s-a transmis dreptul de a organiza, controla și dirija, cu titlu permanent, modul de viață al copiilor, astfel că asociația va răspunde deplin drept, atâta timp cât nu intervine o altă hotărâre judecătorească care să suspende sau să întrerupă această misiune educativă.

Nu există diferențieri între situațiile minorilor încredințați unor servicii educative sau delicvenții, încredințați, după comiterea unor fapte penale. În cazul celor delicvenți, victima poate acționa în justiție Statul, „printr-o acțiune simplă și sigură”, a cărei răspundere va fi angajată în lipsa oricărei culpe.

S-a subliniat faptul că instituirea răspunderii deplin drept este cel al sprijinirii victimei, în demersul său pentru acoperirea prejudiciului cauzat de copilul minor.

2. Coordonatele pazei juridice în cazul răspunderii celui care „controlează modul de viață și comportarea”²⁴ copilului minor

²² "Responsabilite civile des services éducatifs privés qui accueillent des mineurs délinquants", note de Michel Huyette, magistrat, Dalloz, Jurisprudence-Commentaire, 2003, p. 2254

²³ Hot.7 mai 2003, Curtea de Casație, Camera a-II-a civilă, din Dalloz 2003, Jurisprudence, p. 2256.

²⁴ G. Vinney. P. Jourdain, *op.cit.*, p. 840.

Dacă admitem faptul că, în cazul prejudiciilor cauzate de copiii minori, fundamentul răspunderii este unul obiectiv, „de plin drept”, bazată pe ideea de „*pază a altuia*”, astfel cum este consacrat în partea introductivă a art. 1000 alin. 1 din Codul civil, aceasta presupune existența unor asemănări ale acestei răspunderi cu cea pentru lucruri sau animale, consacrată în art. 1000 alin. 1 și 1001 din codul civil, răspunderi fundamentate obiectiv. În acest context, discutăm despre „*paza juridică*” constând în „puterea de direcție, control și supraveghere pe care o persoană o exercită în mod independent asupra unui lucru sau animal”²⁵.

Trebuie să subliniem faptul că această răspundere se circumscrie răspunderii pentru fapta altuia fondată pe o relație de autoritate justificată prin statutul de persoană controlată.

După cum se arată în literatura juridică, această reglementare privind răspunderea pentru fapta altuia „...are la bază existența unor raporturi în temeiul cărora persoana răspunzătoare exercită o autoritate asupra autorului faptei prejudiciabile, constând în supravegherea, educarea, creșterea sau controlul activității acestuia”²⁶.

În funcție de situația în care se află autorul faptei ilicite cauzatoare de prejudicii, în jurisprudența franceză au fost remarcate următoarele cazuri²⁷:

A. Aplicarea dispozițiilor alin. 1 din art. 1384 Codul civil francez faptelor persoanelor a căror stare justifică o supraveghere particulară, remarcând:

- răspunderea asociațiilor cu acțiuni educative și instituțiilor sau serviciilor sociale de reeducare;

Celebrul caz al Consorțiului Bliet, asupra căruia s-a pronunțat instanța supremă franceză, în anul 1991, a statuat asupra cazului unui tânăr handicapat mintal care a fost încredințat într-un centru de ajutor și recuperare prin muncă, aparținând unei asociații private, care fiind repartizat să efectueze lucrări de deștelenire într-o pădure, incendiază pădurea, distrugând mai multe hectare cu vegetație forestieră. un handicapat mintal care a fost încredințat într-un centru de ajutor prin muncă aparținând unei asociații private, care fiind repartizat să efectueze lucrări de deștelenire într-o pădure, incendiază pădurea, distrugând mai multe hectare cu vegetație forestieră. Fiind acționată în justiție, asociația care conducea activitatea centrului, a fost obligată la despăgubiri civile.

În cazul în care fapta ilicită întrunește elementele constitutive ale unei infracțiuni, acțiunea civilă va putea fi fundamentată pe o răspundere obiectivă, de plin drept, astfel cum consacră prevederile art. 1384 alin. 1 din Codul civil²⁸.

În aceeași orientare, Curtea de apel Rouen a hotărât, invocând prevederile art. 1384 alin. 1 din Codul civil, în sensul angajării răspunderii asociației căreia i-a fost plasat un minor, prin decizie, care a cauzat²⁹ un accident de circulație.

- pază exercitată benevol;

²⁵ L. Pop., *Teoria generală a obligațiilor*, Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 288.

²⁶ L. Pop., *op.cit.*, pp. 241, 257, 267-268.

²⁷ G. Vinney, P. Jourdain, *op.cit.*, pp. 848-857.

²⁸ Poate fi invocată Hotărârea din 26 martie 1997 a Camerei criminale a Curții de casație privind prejudiciile cauzate de minori încredințați de un tribunal al minorilor unui centru de reeducare și altul, unui serviciu de ajutor social, când aceste instituții au fost declarate responsabile în temeiul art. 1384 alin. 1 din Codul civil. Bull. crim. nr. 124, citat după G. Vinney, P. Jourdain, p. 850.

²⁹ Rouen 25 sept.1991, D. 1993, p. 5, note Piache V., cu observații de I. Moreau Margreve.

Persoanele care exercită de bună voie, temporar și ocazional, supravegherea și controlul asupra unui minor, bolnav sau handicapat de principiu, nu răspund pentru prejudiciile cauzate de aceștia, deoarece, se apreciază că nu au fost investiți cu prerogative juridice specifice exercitării pazei asupra lor, astfel că nu se justifică tragerea lor la răspundere.

Poate fi invocată Hotărârea din 18 sept.1996 a celei de-a doua Camere civile a Curții de Casație Franceză³⁰, privind cazul unui minor aflat în vacanță la bunica și mătușa sa, care a provocat un accident cu bicicleta, fiind respinsă acțiunea promovată împotriva rudelor acestuia.

- *pază fondată pe o decizie judiciară sau administrativă;*

Situația este, însă, diferită în cazul în care, o persoană exercită permanent supravegherea copilului, bolnavului sau delicventului. S-a folosit expresia „*a organiza, dirija și controla modul de viață*”, ceea ce presupune, nu numai găzduirea ocazională a minorului (asemeni persoanei căruia copilul îi este încredințat pe o durată scurtă, ocazional - baby sitter sau un alt membru de familie), ci exercitarea cu titlu permanent, continuu a găzduirii și supravegherii a activității acestuia.

Instanțele franceze, atât cele penale, cât și cele civile, au aplicat prevederile art. 1384 alin. 1 din Codul civil, fundamentând răspunderea persoanelor fizice sau juridice cărora li s-a încredințat de un judecător sau o instanță administrativă, prin decizie judiciară sau administrativă minorul, autor al faptei prejudiciabile.

Într-o speță, s-a pus în discuție ideea „unui transfer” al responsabilității organizării, dirijării și controlării vieții minorului³¹. Minorul a fugit din centrul de reeducare și se afla la mama sa în momentul comiterii faptei infracționale, prejudiciabile, iar instanța supremă a apreciat că această împrejurare nu are relevanță sub aspectul angajării răspunderii centrului, deoarece revenirea minorului în familie nu a fost dispusă printr-o hotărâre judecătorească sau înțelegere cu mama minorului.

Această motivare argumentează importanța deosebită pe care jurisprudența o acordă încredințării minorului spre pază, supraveghere și control, unei anumite persoane, într-un anumit moment, față de cel al comiterii faptei, deoarece numai de atunci poate fi angajată răspunderea acestuia. Dacă avem în vedere că este o fundamentare obiectivă, a unei răspunderi de plin drept, a persoanelor fizice și juridice cărora li s-au încredințat copiii minori-fie orfani, fie abandonați de părinți, bolnavi sau delicvenți, constatăm că se tinde spre conștientizarea consecințelor nesupravegherii acestora, fiind o răspundere strictă și severă.

- *pază bazată pe un contract.*

Poate fi pusă în discuție situația în care părinții, în baza unui contract, încredințează copiii lor, pentru pregătire școlară-unităților de învățământ, pe durata vacanțelor, în tabere, sau spitalelor și clinicilor, pentru tratament și îngrijire, fiind bolnavi sau handicapați. Cu privire la aceste cazuri, deși situația pare asemănătoare cazurilor încredințării copiilor centrelor de educare și plasament, instanțele nu s-au pronunțat tranșant în sensul aplicării prevederilor art. 1394 alin. 1 din Codul civil, manifestând rezervă față de cazul în care copilul a fost doar găzduit și cel privind încredințarea spre paza, supraveghere și control.

³⁰ Bull. civ. II, n. 217, Resp.civ.et.assur., Com.376, JCP, 1996, IV, 2208, citat după G.Vinney, P. Jourdain, p. 851.

³¹ Crim.,26 mars.1997, Bull.crim.n.124, citat după G.Vinney, P.Jourdain, p. 852.

B. Aplicarea dispozițiilor art. 1384 alin. 1 din codul civil pentru fapta persoanelor care nu necesită o supraveghere particulară

Sunt dezbătute spețe privind posibilitatea angajării răspunderi civile a cluburilor sportive pentru faptele prejudiciabile comise de jucătorii membrii în timpul competițiilor. Instanța supremă franceză a invocat ca temei dispozițiile art. 1384 alin. 1 din Codul civil, motivând angajarea răspunderii civile a unui club de rugby, al cărui jucător a vătămat un adversar în timpul unui meci³². S-a pus în discuție dacă aceste fapte prejudiciabile, angajează răspunderea cluburilor pe temeiul general al răspunderii pentru fapta altuia, sau în calitate de comitent al jucătorului, care ar fi prepusul.

Această răspundere nu se identifică cu răspunderea comitentului, pentru prejudiciul cauzat de prepusul său, în funcțiile încredințate, deoarece, acesta din urmă, profită de munca lui, asumându-și riscul acestei activități. Codul civil german enunță un principiu general, aplicabil tuturor persoanelor însărcinate cu supravegherea altor persoane, invocând starea de dependență dintre aceste persoane³³. Codul civil francez restrânge sfera acestor persoane la cea a părinților față de copilul minor și a artizanilor, pentru faptele ucenicilor lor, opinie împărtășită și de Codul civil român.

În cazul cluburilor sportive, jucătorii nu se identifică cu prepușii, deoarece nu se află în raport de subordonare, iar clubul nu exercită o putere de control și supraveghere. Tocmai de aceea, opinia majoritară este aceea că în cazul sportivilor nu este aplicabil principiul răspunderii pentru fapta altuia, deoarece aceștia nu au nevoie de o supraveghere specială, fiind în integritatea forțelor fizice și psihice. În aceste condiții, nu poate fi angajată răspunderea cluburilor sportive ai căror membrii sunt sportivi autori ai faptelor prejudiciabile.

4. Constituie „locuința comună a părinților și a minorului” o condiție esențială și specifică acestei răspunderi?

Pentru angajarea răspunderii părinților cu privire la prejudiciile cauzate de copiii lor minori, trebuie îndeplinite trei condiții cumulative: existența unui prejudiciu, cauzarea unei fapte ilicite a minorului și stabilirea unui raport de cauzalitate dintre faptă și prejudiciu.

De menționat că nu trebuie dovedită culpa minorului-autor al faptei ilicite, care nici nu este prezumată, deoarece părinții răspund în toate situațiile, chiar și atunci când copilul lor a acționat fără discernământ³⁴.

Condițiile speciale ale acestei răspunderi sunt: minoritatea și comunitatea de locuință, plecând de la conținutul art. 1000 alin. 2 din Codul civil "...sunt responsabili de prejudiciul cauzat de copiii lor minori ce locuiesc cu dâșii".

Curtea de casație Franceză, în camera a II-a civilă, într-o decizie pronunțată la 20 ianuarie 2000, a interpretat sintagma „coabitarea copilului cu părinții săi”, în accepțiunea

³² Hot. din 22 mai 1995 a celei de-a doua Camere civile a Curtii de casatie, Bull.civ.II,n.155, Resp civ. Et.assur,1995, Com., n. 289.

³³ *Codul civil german* a constituit sursă de inspirație și pentru codurile civile ale altor state:Egipt, Japonia, Siria, Libia - a se vedea V.J.P.le Gall, *International Encyclopedia of comparative law*, vol. XI, Torts, chap 3;Liability for persons under supervision, n.110., citat după G.Vinex, P.Jourdain, *op.cit.*, p. 974.

³⁴ L. Pop, "Teoria generală a obligațiilor"Editura Lumina Lex, București, 2000, p. 244.

art. 1384 alin. 4 din Codul civil, ca fiind „reședința obișnuită a copilului la domiciliul părinților săi sau doar al unuia dintre aceștia”³⁵.

Având în vedere consacarea principiului răspunderii de plin drept a părinților, având un fundament obiectiv, motivat prin „paza altuia”, se poate pune în discuție dacă mai este necesară condiția specială a unei locuințe comune, dacă se admite ideea că părinții răspund pentru prejudiciile cauzate de copiii lor, fiind exonerati doar în cazul forței majore sau a faptei victimei.

Cerința ca părintele să aibă o locuință cu copilul său are la bază ideea desfășurării unei vieți de familie în condiții normale, în care părinții să poată exercita autoritatea lor asupra copiilor, supraveghindu-i, în vederea prevenirii faptelor ilicite, cauzatoare de prejudicii. Se pune în discuție culpa părintelui care nu a avut o locuință comună cu copilul său, ceea ce implică culpa sa în lipsa de supraveghere și control. Dacă avem în vedere fundamentarea răspunderii pe culpa părinților, existența unor locuințe separate ar constitui un motiv simplu de exonerare de răspundere civilă, care ar putea răsturna prezumția de culpă, în condițiile art. 1000 alin. 5 din Codul civil.

Sintetizând cazurile semnalate de practica judiciară, doctrina juridică română³⁶ a sesizat următoarele situații:

1. Copilul minor are în momentul comiterii faptei, temporar, o altă locuință decât cea a părinților săi, unde se află cu consimțământul acestora;

2. Copilul minor nu locuiește cu părinții săi, în pofida insistențelor și demersurilor acestora (a fugit de acasă)

3. Minorul săvârșește fapta ilicită fiind fugit dintr-o școală sau centru de reeducare, unde a fost internat prin hotărâre judecătorească;

4. Copilul săvârșește fapta în timpul cât are o altă locuință în scopul desăvârșirii pregătirii profesionale ori determinat de încadrarea sa în muncă.

5. Copilul - autor al faptei ilicite este încredințat unuia dintre părinți.

Fără a intra în analiza detaliată a acestor cazuri, trebuie să arătăm faptul că dacă se admite de principiu fundamentul obiectiv al răspunderii părinților, așa numita „răspundere de plin drept”, se renunță la condiția specială a locuinței comune, care este specifică unei răspunderi întemeiată pe ideea de culpă a părinților.

În Franța, adoptarea *Hotărârii din 19 februarie 1997 a celei de-a doua Camere civile a Curții de casație franceză*, în cazul „Bertrand” a marcat consacarea răspunderii obiective a părinților, renunțându-se la analiza condiției locuinței comune, apreciată ca având „întotdeauna o interpretare dificilă”³⁷. Dacă din punct de vedere social, moral și juridic, coabitarea părinților cu copiii lor minori constituie premiza unei educații sănătoase, a unei supravegheri atente și, nu în ultimul rând, posibilitatea „copierii” modelului de viață pe care îl reprezintă chiar părinții, viața contemporană a dovedit multitudinea situațiilor în care justificat sau nu, copilul are o altă locuință.

Într-o speță soluționată de instanța supremă franceză la 29 octombrie 2002³⁸, a respins recursul declarat de mama unui minor, parte responsabilă civilmente care a fost obligată la despăgubirea victimei unui furt cu violențe comis de fiul lor minor, în timp ce se afla într-o tabără de trei săptămâni organizată de o asociație. Printre motivele

³⁵ Cass.2e civ.,20 ian. 2000, JCP 2000, II, n.10274, note A.Gouttenoire Cornut, din Recueil Dalloz, 2003, n. 31, p. 2115.

³⁶ L.Pop, *op.cit.*, pp. 246-251.

³⁷ G.Vinney, P.Jourdain, *op.cit.*, p. 992.

³⁸ Recueil Dalloz, 2003, nr. 31, pp. 2112-2116.

recursului, s-a invocat faptul că nu este îndeplinită condiția prevăzută de art. 1384 alin. 4 din Codul civil, respectiv la data comiterii faptei infracționale copilul nu locuia împreună cu părinții săi. Instanța a apreciat că, asociația care a organizat vacanța minorului nu a fost însărcinată cu organizarea și controlul cu titlu permanent a modului de viață a copilului.

Problema juridică pe care speța a pus-o în discuție era aceea a condiției coabitării minorului, dacă a fost transmisă de la mamă către asociația organizatoare a taberei, în momentul în care a acceptat plecarea copilului în vacanță.

Condiția coabitării copilului cu părinții săi la domiciliul comun al acestora sau doar al unuia dintre ei, nu a fost încălcată, existând posibilitatea transmiterii ei doar printr-o hotărâre judecătorească.

Concluzionând, instanța a apreciat că: "...numai forța majoră sau culpa victimei poate exonera părinții de responsabilitatea care le revine de plin drept pentru fapta prejudiciabilă cauzată de copilul lor minor".

Examinând condițiile art. 1000 alin. 2 și 5 din Codul civil (reproduse după art. 1384 din Codul civil francez) constatăm o inadvertență în ceea ce privesc condițiile răspunderii părinților: dacă răspunderea părinților este fondată pe o culpă în educație sau de supraveghere, condiția coabitării este o condiție materială, concretă. Pentru ca părinții să-și încalce îndatoririle ce le revin, ei trebuie să locuiască împreună cu copilul lor minor, în caz contrar, dacă acesta locuiește cu o altă persoană (cum ar fi în vacanță la bunica sa, în tabără), răspunderea părinților este înlăturată.

În mod constant, jurisprudența franceză s-a exprimat în sensul că numai încredințarea minorului printr-o hotărâre judecătorească unei terțe persoane care să fie însărcinată cu organizarea și controlul cu titlu permanent a modului de viață al acestuia, poate conduce la exonerarea părinților, ei neavând o locuință comună cu copilul lor³⁹. Această situație duce la încetarea coabitării copilului cu părinții săi, iar aceștia nu vor putea fi acționați în temeiul dispozițiilor art. 1384 alin. 4 Cod civil. Se pune în discuție, însă, răspunderea terțelor persoane, în temeiul dispozițiilor art. 1394 alin. 1 din Codul civil.

Aspectul încredințării minorului este deosebit de important, astfel că asupra acestei probleme trebuie să statueze o instanță de judecată, printr-o hotărâre, nefiind suficientă o simplă convenție civilă pentru a opera „un transfer a pazei minorului”⁴⁰.

Analizând cele două temeuri legale ale răspunderii civile „*pour la faute d'autrui*”, se apreciază că, în cazul răspunderii părinților există o răspundere specială, întemeiată pe art. 1384 alin. 4 din Codul civil, iar în toate celelalte cazuri, o răspundere generală, întemeiată pe dispozițiile art. 1384 alin. 1 din Codul civil.

Prin adoptarea noii orientări privind răspunderea de plin drept a părinților, aceștia vor răspunde și în situația în care nu locuiesc faptic cu copilul lor, deoarece s-a apreciat că: „exercitarea dreptului la vizită sau găzduire nu determină încetarea condiției coabitării minorului cu părinții săi, care continuă să își exercite dreptul la pază și supraveghere”⁴¹.

³⁹ RTD civ. 2002, p. 825, obs. P. Jourdain., citat după Recueil Dalloz, 2003, nr. 31, p. 2115.

⁴⁰ JCP 2000 I, n. 280, n. 4, obs. G. Vinney la acest subiect, F. Alt-Maes, *La garde, fondement de la responsabilité du fait du mineur*, JCP.1998, n.154., după Recueil Dalloz, 2003, n. 31, p. 2116.

⁴¹ Petites affiches, 29 dec.1997, n.156, note Y. Dagherne-Labbe; RTD civ.1997, n. 670, obs. P. Jourdain citat din Recueil Dalloz, 2003, nr. 31, p. 2114.

4. Noua fundamentare a răspunderii pentru fapta prejudiciabilă a copilului minor, în contextul reformei răspunderii civile

După cum se afirma în literatură: „Dreptul civil este chintesența dreptului privat”⁴². Prevederile sale reglementează existența individului încă înainte de nașterea sa, din perioada concepției, până după moarte. Putem afirma faptul că dreptului civil jalonează coordonatele vieții noastre într-o multitudine de norme privind fapte și raporturi juridice civile.

Jurisprudența se confruntă cu o cazuistică diversă fiind chemată să tranșeze asupra angajării răspunderii civile în cele mai variate ipoteze, demonstrând faptul că realitatea vieții contemporane, aflată într-o continuă transformare și evoluție, este mult mai complexă decât pare. Prevederile legale existente se dovedesc a fi, cu privire la unele aspecte, depășite, conturându-se necesitatea unor reforme legislative.

Concepția obiectivă asupra răspunderii părinților a fost împărtășită, aproape în unanimitate, de doctrină, care a considerat că această fundamentare constituie o transformare a prezumției de culpă în răspundere de plin drept, ceea ce conduce la agravarea răspunderii părinților, dar la o mai eficientă sprijinire a victimelor în demersul lor pentru repararea prejudiciului⁴³. Cu toate acestea, soluțiile jurisprudenței care au avut în vedere această fundamentare, au dat naștere unor controverse, care au generat dispute în literatura de specialitate, reflectând asupra problemei impactului pe care l-a avut asupra instituțiilor tradiționale ale răspunderii civile.

În prezent, se discută în doctrina juridică franceză despre „oportunitatea unei reforme globale a dreptului răspunderii civile”⁴⁴. Actuala perioadă, caracterizată prin reglementarea cazurilor de răspundere civilă prin legi speciale, în lipsa unor prevederi de principiu care să corespundă nevoilor sociale, este caracterizată ca fiind „o perioadă de creștere anarhică”, impunându-se „stabilirea unui adevărat sistem de despăgubire a victimelor prejudiciilor corporale”⁴⁵.

După entuziasmul stabilirii unor noi coordonate ale răspunderii pentru fapta altuia, asistăm, deci, la un moment de evaluare critică a schimbărilor neîncetate care au marcat jurisprudența din ultimii ani, caracterizate prin „creșterea puterii curentului victimologist”. Unii autori⁴⁶ analizează în ce măsură aceste noi orientări respectă armonia și coerența ansamblului reglementărilor dreptului răspunderii civile și dacă aduc atingere principiului securității juridice, deoarece persoanele considerate a fi responsabile, chiar și în absența unei culpe, au sentimentul unei mari nedreptăți fiind, totuși, ținuți să despăgubească victima prejudiciului.

În domeniul răspunderii părinților, se consideră că hotărârile instanței supreme „au bulversat” regulile acestei răspunderi pentru fapta altuia, înlăturând toate formele de exonerare prin dovada absenței culpei în educație sau supravegherea copilului, apoi înlăturând condiția ca fapta să fie comisă din culpă de către copil, deoarece, chiar și în absența culpei acestuia părinții ar fi ținuți să răspundă. Avantajele acordate victimei sunt

⁴² M. N. Costin, M. C. Costin, *Dicționar de drept civil*, Editura Lumina Lex, București, 2004.

⁴³ G. Vinney, P. Jourdain, *op.cit.*, p. 982.

⁴⁴ Ch.Rade, *Plaidoyer en faveur d'une réforme de la responsabilité civile*, în Dalloz 2003/33, Doctrine, p. 2247.

⁴⁵ *Idem*, pct. 61. Autorul consideră că, în prezent, dreptul răspunderii civile, prin reformele intervenite, demonstrează limitele metodei legislative care a condus la dezordinea actuală.

⁴⁶ Ch.Rade, *op.cit.*, p. 2248, C. Larroumet, *Responsabilité du fait d'autrui principe general*, J.CI, Responsabilité civile, fasc 140, D. 1991, Jur.p. 324

mult prea numeroase dacă avem în vedere faptul că nu trebuie să dovedească nici o culpă în sarcina persoanei responsabile.

În încercarea de armonizare a regimurilor juridice diferite, cele anterioare, cu cele recent consacrate, instanța supremă franceză, statuând în sensul că victima prejudiciului nu trebuie să stabilească culpa copilului pentru angajarea răspunderii părinților a invocat atât alin. 4 cât și alin. 1 din art. 1384 din Codul civil⁴⁷.

Autorul Christian Rade critică „modul mecanic” în care se interpretează răspunderea părinților, ca o răspundere obiectivă, de plin drept, apreciind necesară menținerea unor referințe la culpa, deoarece existența acestei răspunderi, în lipsa culpei copilului, dar și cea a părinților contravine tocmai principiilor fundamentale ale răspunderii civile. Excluderea condiției culpei autorului faptei prejudiciabile constituie „cel mai puternic factor de destabilizare a dreptului răspunderii civile”.

Data fiind această „ruptură” dintre principiile clasice ale răspunderii civile și noile orientări, determinate de nevoile sociale, astfel cum au fost identificate de jurisprudență se propune o reconstruire a dreptului răspunderii civile, renunțând la construcția juridică care are punct de pornire persoana răspunzătoare, ci vizând tocmai scopul acestei răspunderi, victima prejudiciului și dreptul său fundamental la siguranță.

Am găsit de cuviință a prezenta în partea finală a studiului nostru, aceste recente preocupări doctrinare, deși noile orientări asupra fundamentelor răspunderii civile, abia au fost prezentate în literatura juridică română⁴⁸, fără a fi încă împărtășite de toți autorii și de jurisprudență, pentru a sublinia faptul că ne aflăm într-un moment de răscruce privind dreptul răspunderii civile. Prevederile legale sunt mult depășite față diversitatea și complexitatea spețelor, realitatea fiind în continuă transformare. În același timp, sub aspect doctrinar, constatăm nașterea unor inadvertențe între modul de interpretare tradițional și cel impus de complexitatea cazuisticii judiciare.

Se impune o reconsiderare a răspunderii civile, pentru a putea argumenta teoretic soluții care să respecte principiile fundamentale ale răspunderii, în caz contrar, demersul ar putea fi dăunător, defavorizând persoana responsabilă, aducând atingere ideii de justiție socială.

⁴⁷ Invocată după Ch.Rade, *op.cit.*, p. 2253.

⁴⁸ L. Pop, Răspunderea civilă contractuală pentru fapta altuia, în „Dreptul”, nr. 11/2003, pp. 66-75 și *Discuții de lege lata cu privire la recunoașterea existenței unui principiu de răspundere civilă delictuală pentru fapta altuia consacrat în codul civil român*, în "Dreptul", nr. 8/2004, p. 55-73.